

komposice ve vyšším ideovém smysle slova, nemá ani té veliké zákonné nutnosti ve svém vývoji, která jest právě tragickou inspirací díla. Sanin jest syrová, nezorganisovaná, fragmentární práce: cosi jako zlý sen, můra. Není tu pevného bodu, na nějž bylo by dílo ustředěno; figury lidské potácejí se v něm, řítí se na sebe, vynikají z mlhy a zapadají hned do ní — útržky, fragmenty osudů. Skoro nikde neopisují zde lidé celých, typických, zákonných drah životních. Celý román působí dojmem, jako by byl jen rozsáhlou epizodou nějakého většího celku, epizodou, která čeká teprve plného vysvětlení tím, že bude podřaděna nějaké členitější stavbě.

Stejný umělecký nihilism padá na tebe svou syrou mlhou i z obou prací, které přináší naše kniha překladová. Tyto práce jsou označeny na titulním listě jako „novely“, ale svrchovaným neprávem. Novela žádá komposice na píď promyšlené a vyměřené, žádá lidi, kteří svá slova i činy zrovna *pointují* — tak vědomě, jasně a účelně cítí, myslí a jednají. A práce Arcybaševovy *nejdou vůbec komponovány*, nemají vůbec umělecké formy ve vyšším smysle slova. Jsou to zase fragmenty lidských osudů, jakoby obšírné skizy a studie k nějakým větším dílům.

Síla Arcybaševova jest v *intenzitě okamžikového vidění*; jest to impresionista, u něhož jevy na tebe přímo se řítí jako rozptýlený mrak atomů, neobyčejně živě a útočně, ale bez závažnější a zákonnější důslednosti, než kolik jí má smyslový dojem.

Jest to syrá poesie fatalismu, lidí málo uvědomělých, zlákaných, zklamaných a podvedených; syrá a výbušná poesie nevypočitatelných náhod, zločinů, tupě a v opilství páchaných, společenských převratů a bouří; poesie temná, žalostná a jednostrunná; syrá a mátožná, nývá a rozryvná; intenzivní, ale krátkodechá a monotonní. Poesie zlých chaotických mučivých hrůz, poesie plazivého dýmu, který zavaluje churavé, vyčerpané mozky. Člověk není v koncepci Arcybaševově mnohem víc než slepou loutkou jakýchsi temných, zlých a záhadně bezesmyslných sil, které s ním tropí stále týž surový žert. Život není tu calderonským snem, posvěceným účelností a krásou, nýbrž tísnivou a umrtvující můrou. A již u Gorkého bylo tomu v podstatě tak.

Vyznám se bez mučení, že pedagogické publikace brávám do rukou s jakousi nedůvěrou, zaviněnou mnohopisálstvím, které více než kde jinde řadí na tomto poli. S tímto pocitem otevřel jsem i knížku chorvatského učitele, ale záhy byla má nedůvěra vyvrácena; záhy viděl jsem, že mám před sebou práci milého, vzdělaného člověka a nadšeného vychovatele, ducha volného, statečného a opravdu myslivého, který vyhýbá se z vrozené slušnosti rutině a frázi a neříká než to, co opravdu promyslel a procítil, vyzkoušel a si vydobyl. Knížka p. Trstenjakova jest jakýsi odkaz starého učitele mladším druhům a přátelům; jest to třiatřacet krátkých kapitolek o různých problémech a otázkách vychovatelství, vyučování veřejného, školy, učitelova života soukromého i veřejného, které přečte s chutí každý vzdělaný člověk, i neodborník. Mně bylo zvláště milé, že p. Trstenjak oceňuje náležitě při výchově stránky iracionální a intuitivní; že pokládá pedagogiku za umění, které žádá zvláštního talentu a instinktu; že cítí působení člověka v člověku jako cosi mysteriálního a posvěceného, jako cosi bezprostředního a iracionálního, co uniká každému vědeckému zevšeobecnování; že žádá od učitele, aby působil více svou osobností než svým věděním a obracel se na cit a vůli chovancovu; že ve volnosti vidí vlastní etický předpoklad a samu životnou podmínku školy a výchovy. Rozumí se, že co praví pan Trstenjak, není často než parafrází velikých myslitelů, od Platona do Rousseaua, Kanta, Goetha a Nietzscheho; kapitola Učitel-umělec přimyká se na př. místy

velmi těsně ke knize Rudolfa Lehmana *Erziehung und Erzieher* atd. Ale to nevadí; všichni tito autoři jsou p. Trstenjakem opravdu stráveni, přešli mu v krev, myslí a cítí jejich bojovnou opravdovostí a vroucností a sám mnohde svou zkušeností podepírá a dokládá jejich slovo a myšlenku.

Knížka tato zasloužila si pečlivějšího překladu, než je překlad tento, který nevyhovuje ani požadavkům nejprimitivnějším. Na str. 32 čte se: „ve svých ozdobách i odznakách“; o stránku dále: „dlouho trvalo, než kočka zkrotla, kdežto její *mladé* jsou ihned krotké“ atd. Takových chyb dovede se dnes přece vyvarovat již kdekdo.

## Recitační večer Bezručův ve společenském klubu Slavii

Před několika dny bylo recitováno ve Slavii z rukopisu několik nových básní Bezručových, které vyjdou — doufejme, že již brzy — v úplném vydání jeho *Slezských písní*, jež připravuje pro naše mladé sdružení bibliofilské jako první spolkovou publikaci knižní dekoratér p. Preissig. Číslo byla téhož rázu a téže hodnoty i úrovně, jak známe ji ze starší tvorby Bezručovy: písně a častěji ještě balady zahrané na struně vzdoru, odboje, spravedlivé vzpoury a msty za pozurážené právo a pošlapané lidství, noty srázné a dramaticky tvrdé, mnohde sukovitě, ale vždy krásné ve smyslu charakternosti a typičnosti. Slovem: starý Bezruč — Bezruč staré, neslábnoucí síly a dobrého starého zrna, cosi, co poví znatelům a milovníkům tohoto básníka-muže více než referáty a rozbory sebedelší.

Verše Bezručovy byly recitovány dvěma vynikajícími silami Národního divadla jistě s nejlepší vůlí a s opravdovým zanícením, ale s uměleckým zdarem — pokud jde o mne a několik posluchačů, kteří o tom se mnou hovořili — ne bezesporným. A tu jest příčina zamyslení se o recitačním stylu nebo lépe: recitační *bezestylovosti*, jíž trpí alespoň lidé, kteří mají hlubší a organičtější vztahy k poesii, než jaké jsou průměrem. Nedorozumění jest podporováno u nás hlavně tím, že básník — tvůrce svých veršů — recituje je veřejně velmi zřídka, snad nikdy. Komu dostalo se někdy štěstí, že slyšel opravdového básníka recitovati své verše, — a kdo navštíví na delší dobu ať Berlín, ať Paříž, toho nemůže tato radost při trochu pozornosti a zájmu o věc